

มคอ.3 รายละเอียดของรายวิชา
Course Specification

รหัสวิชา 0102211 ชุมชน
(Community)

รายวิชานี้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาชุมชน
หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2564
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยทักษิณ

หมวดที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. รหัส ชื่อรายวิชา จำนวนหน่วยกิต รายวิชาที่ต้องเรียนมาก่อน รายวิชาที่เรียนพร้อมกัน และคำอธิบายรายวิชา

0102211 ชุมชน

3(3-0-6)

(Community)

บุรพวิชา : ไม่มี

ควบคู่ : ไม่มี

คำอธิบายรายวิชาภาษาไทย ความหมาย ขอบข่ายของชุมชนและความเป็นชุมชน แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับชุมชน มิติและระบบโครงสร้างของชุมชน ลักษณะและองค์ประกอบของชุมชน การศึกษาชุมชน ความสัมพันธ์ของระบบทุนชุมชน ลักษณะการเปลี่ยนแปลง ปัจจัย และผลกระทบที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนการจัดการหรือการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยวิเคราะห์กรณีศึกษา

คำอธิบายรายวิชาภาษาอังกฤษ Definition, scope of community, concepts and theory relating to community; dimension and system of community structure; characteristics and elements of the community; community study; the relationships of community capital system; the characteristics of changes; factors and impact on community as well as community management or empowerment by analyzing a case study

2. ประเภทของรายวิชา

- ☐ ศึกษาทั่วไป
- ☐ วิชาพื้นฐานเฉพาะด้าน
- ☒ วิชาเอกบังคับ
- ☐ วิชาเอกเลือก
- ☐ วิชาโท
- ☐ วิชาเลือกเสรี

3. อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาและอาจารย์ผู้สอน

อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชา ผศ.ดร.ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ

อาจารย์ผู้สอน ผศ.ดร.ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ

4. ปีการศึกษา/ภาคการศึกษา/กลุ่มผู้เรียน

ปีการศึกษา 2568/ภาคการศึกษาที่ 1/กลุ่มผู้เรียน S101 นิสิตหลักสูตรการบริหารและพัฒนาชุมชน
ชั้นปีที่ 2

5. สถานที่เรียน

มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

6. วันที่จัดทำหรือปรับปรุงรายละเอียดของรายวิชาครั้งล่าสุด

วันที่ 1 เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2568

หมวดที่ 2 จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์

1. จุดมุ่งหมายของรายวิชา

เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้/มีความสามารถ/สมรรถนะที่ต้องการด้านต่าง ๆ

1.1 เพื่อให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อนมนุษย์ เพื่อการบริหารและพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

1.2 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมาย ขอบข่ายของชุมชนและความเป็นชุมชน แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับชุมชน มิติและระบบโครงสร้างของชุมชน ลักษณะและองค์ประกอบของชุมชน

1.3 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาชุมชน ความสัมพันธ์ของระบบทุนชุมชน ลักษณะการเปลี่ยนแปลง ปัจจัย และผลกระทบที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนการจัดการหรือการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

1.4 มีความสามารถและทักษะในการนำความรู้เกี่ยวกับชุมชนมาปรับประยุกต์ใช้ในงานบริหารและพัฒนาชุมชน ตลอดจนการจัดการหรือการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยวิเคราะห์กรณีศึกษา

2. วัตถุประสงค์ของรายวิชา

เพื่อให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนามหาวิทยาลัย ประเทศ และภูมิภาค และนำมาเป็นพื้นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ตลอดจนพัฒนาให้เป็นไปตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา

หมวดที่ 3 ลักษณะการดำเนินการ

1. จำนวนชั่วโมงที่ใช้ต่อภาคการศึกษา

ภาคบรรยาย (ชั่วโมง)	ภาคปฏิบัติ (ชั่วโมง)	การศึกษาด้วยตนเอง (ชั่วโมง)
45	0	90

หมายเหตุ รายวิชานี้มีการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลภาคสนามจากสถานการณ์จริง โดยมีการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก (Active Learning) ไม่น้อยกว่าร้อยละ 25 ของระยะเวลาทั้งหมดของรายวิชา ตลอดจนใช้ชุมชนเป็นฐานในการพัฒนาการเรียนการสอน และเป็นรายวิชาที่เชื่อมโยงกับการสร้างนวัตกรรมสังคมในชุมชนและส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการของผู้เรียน

2. จำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์และช่องทางที่อาจารย์ให้คำปรึกษาและแนะนำทางวิชาการแก่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล
 อาจารย์ประจำรายวิชาแจ้งให้นิสิตทราบเกี่ยวกับสถานที่ติดต่อและชั่วโมงการให้คำปรึกษา (Office Hours) โดยจะให้คำปรึกษาสัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง ณ ห้อง 13530 (ห้องพักอาจารย์) อาคาร 13 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

หมวดที่ 4 แผนการสอนและการประเมินผล

1. แผนการสอน

สัปดาห์ที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวนชั่วโมง		กิจกรรมการเรียนรู้ การสอน สื่อที่ใช้	ผู้สอน
		บรรยาย	ปฏิบัติ		
1-3	แนะนำรายวิชา 1. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับชุมชน 1.1 ที่มาและความหมายของชุมชน 1.2 แนวคิดทางสังคมศาสตร์ว่าด้วยความหมายชุมชน 1.3 ลักษณะและองค์ประกอบของชุมชน 1.4 สาเหตุกระบวนการเกิดและวิวัฒนาการของชุมชน 1.5 ระดับหรือขนาดของชุมชน 1.6 ภาระหน้าที่ของชุมชน	9	-	- มคอ.3 - บรรยาย - PowerPoint - อภิปราย - กิจกรรม	ผศ.ดร.ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ
4	2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชน	3	-	- บรรยาย - PowerPoint - อภิปราย - วิดีทัศน์ - กิจกรรม	ผศ.ดร.ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ
5-6	3. การศึกษาวิเคราะห์ชุมชน 3.1 แนวคิดและความหมายการศึกษาวิเคราะห์ชุมชน 3.2 วัตถุประสงค์และความสำคัญของการศึกษาวิเคราะห์ชุมชน 3.3 ประเภทของการศึกษาวิเคราะห์ชุมชน	6	-	- บรรยาย - PowerPoint - อภิปราย - วิดีทัศน์ - กิจกรรม	ผศ.ดร.ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ

ลำดับ ที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวนชั่วโมง		กิจกรรมการ เรียน การสอน สื่อที่ใช้	ผู้สอน
		บรรยาย	ปฏิบัติ		
	3.4 แนวทางการศึกษาวิเคราะห์ ชุมชน 3.5 หลักการของการศึกษา วิเคราะห์ชุมชน 3.6 ประเด็นในการศึกษา วิเคราะห์ชุมชน 3.7 กระบวนการของการศึกษา วิเคราะห์ชุมชน 3.8 เทคนิคและวิธีการใน การศึกษาวิเคราะห์ชุมชน				
7-8	4. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา วิเคราะห์ชุมชน 4.1 แผนที่เดินดิน 4.2 ปฏิทินชุมชน 4.3 แผนผังประวัติศาสตร์ชุมชน 4.4 แผนผังเครือญาติ 4.5 SWOT Analysis	6	-	- บรรยาย - PowerPoint - อภิปราย - วีดิทัศน์ - กิจกรรม	ผศ.ดร.ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ
9	สอระหว่างภาค				
10	5. ลักษณะโครงสร้างของชุมชน 5.1 กรอบแนวคิดการศึกษา เกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคม - ความหมายของโครงสร้างทาง สังคม - องค์ประกอบของโครงสร้างทาง สังคม 5.2 ลักษณะโครงสร้างของชุมชน ชนบท - ความหมายของชุมชนชนบท - ลักษณะทั่วไปของชุมชนชนบท 5.3 ลักษณะของชุมชนชนบทใน บริบทสังคมไทย 5.4 ลักษณะโครงสร้างของชุมชน เมือง - ความหมายของชุมชนเมือง - ลักษณะทั่วไปของชุมชนเมือง - ลักษณะของชุมชนเมืองใน บริบทสังคมไทย 5.5 ความแตกต่างระหว่างชุมชน ชนบทกับชุมชนเมือง	3	-	- บรรยาย - PowerPoint - อภิปราย - กิจกรรม	ผศ.ดร.ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ

สัปดาห์ ที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวนชั่วโมง		กิจกรรมการ เรียน การสอน สื่อที่ใช้	ผู้สอน
		บรรยาย	ปฏิบัติ		
	5.6 สถาบันและองค์กรต่าง ๆ ของชุมชน				
11-12	6. การเปลี่ยนแปลงของชุมชน และผลกระทบ 6.1 ความหมายของการ เปลี่ยนแปลง 6.2 การจำแนกประเภทของการ เปลี่ยนแปลง 6.3 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการ เปลี่ยนแปลง 6.4 ลักษณะและกระบวนการ เปลี่ยนแปลง 6.5 ลักษณะการเปลี่ยนแปลง ของสังคมไทย 6.6 การเปลี่ยนแปลงของชุมชน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ 6.7 ผลกระทบที่เกิดจากการ เปลี่ยนแปลงที่มีต่อชุมชน - การเปลี่ยนแปลงที่มีผลให้เกิด การพัฒนา - การเปลี่ยนแปลงที่มีผลให้เกิด ปัญหา 6.8 การจัดการเรียนรู้ของชุมชน เพื่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคต	6	-	- บรรยาย - PowerPoint - อภิปราย - วิดีทัศน์ - กิจกรรม	ผศ.ดร.ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ
13-14	7. ลักษณะและแนวทางการ ส่งเสริมความเข้มแข็งของ ชุมชน 7.1 แนวคิดและความหมายของ ชุมชนเข้มแข็ง 7.2 องค์ประกอบของความ เข้มแข็งของชุมชน 7.3 ลักษณะชุมชนที่มีความ เข้มแข็ง 7.4 ปัจจัยและเงื่อนไขที่ก่อให้เกิด ความเป็นชุมชนเข้มแข็ง	6	-	- บรรยาย - PowerPoint - อภิปราย - วิดีทัศน์ - กิจกรรม	ผศ.ดร.ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ

ลำดับ ที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวนชั่วโมง		กิจกรรมการ เรียน การสอน สื่อที่ใช้	ผู้สอน
		บรรยาย	ปฏิบัติ		
	7.5 แนวทางการส่งเสริมความ เข้มแข็งของชุมชน 7.6 การเสริมสร้างความเข้มแข็ง ของชุมชนเพื่อการจัดการปัญหา 7.7 แนวทางการสร้างสังคมสมา นุภาพเพื่อความเข้มแข็งของ ชุมชน				
15	8. กรณีตัวอย่างชุมชนต้นแบบ 8.1 ชุมชนต้นแบบด้านเศรษฐกิจ 8.2 ชุมชนต้นแบบด้าน สิ่งแวดล้อม	3	-	- บรรยาย - PowerPoint - อภิปราย - วิดีทัศน์ - กิจกรรม	ผศ.ดร.ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ
16	9. การนำเสนอผลการศึกษา เฉพาะกรณี (ทุนชุมชนกับการสร้างความ เข้มแข็งของชุมชน)	3	-	- บรรยาย - PowerPoint - อภิปราย - วิดีทัศน์ - กิจกรรม - การนำเสนอผล การศึกษาเฉพาะ กรณี	ผศ.ดร.ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ
17	สอบปลายภาค				
18					
รวม		45	-		

หมายเหตุ รายวิชานี้มีการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลภาคสนามจากสถานการณ์จริง โดยมีการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก (Active Learning) ไม่น้อยกว่าร้อยละ 25 ของระยะเวลาทั้งหมดของรายวิชา ตลอดจนใช้ชุมชนเป็นฐานในการพัฒนาการเรียนการสอน และเป็นรายวิชาที่เชื่อมโยงกับการสร้างนวัตกรรมสังคมในชุมชนและส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการของผู้เรียน

2. แผนพัฒนาประสิทธิภาพรายวิชา

- ☒ 1. จัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานไม่น้อยกว่าร้อยละ 25 ของระยะเวลาทั้งหมดของรายวิชา
- ☐ 2. จัดการเรียนรู้ร่วมกับสถานประกอบการ องค์กร หรือหน่วยงาน
- ☒ 3. จัดการเรียนรู้เชิงรุก
- ☒ 4. รายวิชาส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการของผู้เรียน

- ☐ 5. รายวิชาก่อให้เกิดนวัตกรรมของผู้เรียน โดยมีหนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากหน่วยงาน
- ☐ 6. จัดการเรียนรู้ผ่านช่องทางออนไลน์ (online) ร่วมกับ ในที่ตั้ง (on-site)
- ☒ 7. มีการพัฒนาสื่อการสอนแบบออนไลน์โดยผ่าน TSU MOOC
- ☒ 8. เปิดเผยคะแนนเก็บก่อนการสอบปลายภาค
- ☒ 9. ส่งระดับชั้นตามเวลาที่กำหนด โดยไม่มีข้อผิดพลาด
- ☒ 10. มีการทวนสอบรายวิชาในระบบของคณะฯ
- ☐ 11. อื่น ๆ ระบุ .....

3. แผนการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ลำดับ	หัวเรื่อง/ประเด็น/รายละเอียด	วิธีการประเมิน/ ลักษณะการประเมิน	สัปดาห์ที่ประเมิน	คะแนน
1	- การตรงต่อเวลาของนิสิตในการเข้าเรียน การส่งงานที่ได้รับมอบหมาย การเข้าร่วมกิจกรรม - ความมีวินัยและความพร้อมเพรียงของนิสิตในการเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อการบริหารและพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน - ความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย - พฤติกรรมการเรียนและการสอบ	สังเกตการมีส่วนร่วมและพฤติกรรมในชั้นเรียน	1-16	10
2	- ความสามารถด้านการคิดของนิสิต เช่น การตั้งคำถาม การสืบค้นข้อมูล การคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการตัดสินใจ - การทำผลงานและการนำเสนอผลงานของนิสิต	งานเดี่ยว	3-14	10
3	- ความสามารถด้านการคิด วิเคราะห์ และสังเคราะห์ของนิสิตเกี่ยวกับองค์ความรู้ด้านชุมชนและการประยุกต์ใช้องค์ความรู้เพื่อการบริหารและพัฒนาชุมชน	สอบระหว่างภาค	9	20
4	- ความสามารถด้านการคิดของนิสิต เช่น การตั้งคำถาม การสืบค้นข้อมูล การคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการตัดสินใจ - การทำผลงานและการนำเสนอผลงานของนิสิต	งานกลุ่มและการนำเสนอ	2-16	30
5	- ความสามารถด้านการคิด วิเคราะห์ และสังเคราะห์ของนิสิตเกี่ยวกับองค์ความรู้ด้าน	สอบปลายภาค	17/18	30

ลำดับ	หัวเรื่อง/ประเด็น/รายละเอียด	วิธีการประเมิน/ ลักษณะการประเมิน	สัปดาห์ที่ประเมิน	คะแนน
	ชุมชนและการประยุกต์ใช้องค์ความรู้เพื่อ การบริหารและพัฒนาชุมชน			
คะแนนรวม				100

วิธีการตัดเกรด ☒ อิงเกณฑ์ (FIX-Rate)
☐ อิงกลุ่ม (T-Score)

การกำหนดช่วงคะแนนของเกรด

เกรด	A	B+	B	C+	C	D+	D	E/F
ช่วงคะแนน	≥80	≥75	≥70	≥65	≥60	≥55	≥50	≥0

หมวดที่ 5 ทรัพยากรประกอบการเรียนการสอน

ตำรา เอกสาร ข้อมูลสำคัญ และข้อมูลแนะนำ

กรมการพัฒนาชุมชน. (2542). กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยเครือข่ายหมู่บ้าน
 โครงการ กข.คจ.. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์.

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2547). รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการอนุรักษ์ตามแผนปฏิบัติ
 21 และการพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ : สำนักความร่วมมือด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 ระหว่างประเทศ.

โกวิท พวงงาม. (2553). การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์.

เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2554). ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นเชิงสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ : สถาบัน
 พระปกเกล้า.

ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์. (2558). การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน Community Economic Development.
 คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ธีรยุทธ บุญมี. (2546). ถอดรื้อปรัชญาและศิลปะแบบตะวันตกเป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพฯ : สายธาร.

นภาพร หะวานนท์. (2547). การเสริมสร้างทุนทางสังคมเพื่อชุมชนเข้มแข็ง. สำนักงานกองทุนสนับสนุน
 การวิจัย.

บัณฑิต อ่อนดำ และวิริยา น้อยวงศ์ นยางค์. (2533). ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชนบท : ประสบการณ์
 ของประเทศไทย. สาขาการพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2549). กระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ของชุมชน. กรุงเทพฯ :
 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

พระมหาสุทิตย์ อบอุ่น. (2548). นวัตกรรมการเรียนรู้ : คน ชุมชน และการพัฒนา. กรุงเทพฯ : โครงการ
 เสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

รสนา โตสิตระกูล. (2528). คำตอบอยู่ที่หมู่บ้าน. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกลบอลคิมทอง.

วรวิทย์ โรมรัตน์พันธ์. (2548). ทุนทางสังคม. กรุงเทพฯ : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.

เศรษฐสยาม. (2540). วิถีชีวิตกับชุมชน. กรุงเทพฯ : สมาพันธ์.

- สรรรเสริญ วงศ์ชูม. (2554). **การวางแผนพัฒนาประเทศ**. กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง.
- สายันต์ ไพรัชญจักร. (2550). **การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมทางโบราณคดีในงานพัฒนาชุมชน**.
กรุงเทพฯ : โครงการหนังสือโบราณคดีชุมชน.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2541). **การพัฒนาชุมชนแบบจัดการ**. กรุงเทพฯ : เอ็มเทรตติ้ง.
- เสรี พงศ์พิศ. (2529). **คืนสู่รากเหง้า ทางเลือกและทัศนะวิจารณ์ว่าด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน**. กรุงเทพฯ : เทียนวรรณ.
- เสรี พงศ์พิศ. (2531). **ทิศทางหมู่บ้านไทย**. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์.
- เสรี พงศ์พิศ. (2553). **ร้อยคำที่ควรรู้**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คลังปัญญา.
- อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์. (2548). **การศึกษาชุมชนเชิงพหุลักษณะบทเรียนจากวิจัยภาคสนาม**. กรุงเทพฯ :
โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- อนง นาเคบุตร. นุวัฒน์. (2545). **ทุนทางสังคมและประชาสังคมในเมืองไทย**. กรุงเทพฯ : บริษัท 21 เซ็นจูรี
จำกัด.
- อานันท์ กาญจนพันธ์. (2544). **มิติชุมชน : วิธีคิดท้องถิ่นว่าด้วย สิทธิ อำนาจ และการจัดการทรัพยากร**.
กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- อาภรณ์ จันทร์สมวงศ์ (บรรณาธิการ). (2544). **พลวัตชุมชนไทยในสมัยโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพฯ : สถาบัน
ชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง.(2541). **ภูมิปัญญาชาวบ้าน : วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้แก้ปัญหาของชาวบ้าน
ไทย**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิภูมิปัญญา.
- Abrahamson Mark. (1980). **Urban Sociology**. London Prentice-Hall, Inc., Engewood Cliffs, N.J.
- Mitchell, Helen Buss. (1999). **Roots of wisdom**. 2nd ed. Belmont, Calif. : Wadsworth
Pub.
- Irwin T. Sanders. (1958). **The community**. New York : The Renald. Press Company.
- Sorokin, P. and Zimmerman, C. (1969). **Rural-Urban Sociology**. New York : Henry Holt and
Company Kraus Reprint Co.
- United Nations. (n.d.). **Sustainable Development Goals**. Retrieved from
<http://www.un.org/sustainabledevelopment/>.
- Witbert W. Moore. (1968). **Social Change**. New York : The Macmillan company.